

MODERNLİK VE YABANCILAR: BİR ‘GÜNAH KEÇİSİ’ KATEGORİSİ OLARAK EMEK PİYASASINDAKİ SURİYELİ GÖÇMENLER ÖRNEĞİ

Fuat Man
Sakarya Üniversitesi

Özet: 2011 yılında başlayan Suriye’deki iç karışıklıklardan sonra Suriye dışına doğru oldukça yoğun nüfus hareketleri gerçekleşmiştir. Bu nüfus hareketlerinin en fazla yöneldiği hedeflerden birisi ise Türkiye olmuştur. Dolayısıyla şu anda Türkiye, en fazla sayıda Suriyelinin bulunduğu ülkelerin başında yer almaktadır. Bu kadar kısa sürede bu denli yüksek bir nüfusu içermenin elbette farklı yansımaları olmaktadır. Dolayısıyla her ne kadar Türkiye, devlet bazında söz konusu göçmenleri sınır içeri etmede zorluk çıkarmamışsa da kısa sürede mevcut toplumsal atmosferde bulunan yabancıyı damgalama eğilimi ile ilgili olarak gündeme çok sayıda haber yansıdı. Dolayısıyla bu bildiride öncelikle modernliğin yabancılara karşı konumuna dair bir analiz yapılacak ve bu konunun emek piyasalarındaki yansımaları, Türkiye’deki Suriyeliler örneği üzerinden gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Türkiye’deki Suriyeliler, günah keçisi, modernlik, emek piyasasındaki Suriyeliler.

Abstract: After the domestic unrest started in 2011 in Syria, a large-scale population movements towards to out of Syria have happened. Turkey has been one of targets that these movements largely tend towards. Therefore Turkey is one of the leading countries that host a large number of Syrians. Thus, hosting so many immigrants in a quite short period has vary results. So, while Turkey has not made difficulties to allow the immigrants enter into Turkey, so many news about the tendency of stigmatizing the strangers appeared in daily agenda. Thus, in that paper I will analyse the position of modernity against the strangers and then try to point the reflections of that position in labour markets via the case of Syrians in Turkey.

Key words: Syrians in Turkey, scapegoat, modernity, Syrians in labour markets.

GİRİŞ

Charlie Campbell, *Günah Keçisi* adlı çalışmasının Önsöz’ünde İskoçya’nın batı kıyılarının açıklarında yer alan St. Kilda Adası’ndaki bir olayı nakleder: büyük bir fırtına denize açılan balıkçıları ve teknelerini vurur ve balıkçıların büyük bir kısmının boğulmasına yol açar. Birkaç gün sonra adalılar, kıyıya vuran ölü bedenler arasında halen canlı olan başka bir ıslak sureti de fark ederler. Bu, kimsenin farkında olmadığı ancak nesli tükenmekte olan Büyük Auk kuşuydu. Bu kuş kıyılara sık uğrayan bir kuş olmadığı için adalılara tanıdık gelen bir kuş değildi. Adalılardan iki kişi bu kuşu yakalayıp küçük kiliselerine götürür ve burada bu büyük fırtınayı getiren uğursuzluğun bu kuş olduğuna karar verilir. Kuş mahkemeye çıkartılır, burada cadı olmakla suçlanır ve taşlanarak öldürülme cezasına çarptırılır. Bu hikâye elbette pre-modern bir kavrayış dünyasını yansıtmaktadır ancak insanlık tarihinin ilk evrelerine kadar geri giden ‘başkasını suçlama’ eğilimi modern dünyada başka şekiller almıştır. Modern dünyanın en fazla ‘günah keçisi’ kategorisine sokulan gruplarının başına modernliğin müphemliği ortadan kaldırma idealine meydan okuyan yabancılar veya bu yabancı kategorisinin bir türü olan göçmenler olmuştur.

Türkiye göç tarihine bakıldığında esasında bu tarihin, oldukça gerilere giden bir geçmiş barındırdığını söylemek mümkün ancak Türkiye’ye yönelen göç hareketlerinin çoğu kendine özgü bir nitelik taşımakta, çoğunlukla mücbir sebeplere dayanmakta ve örneğin nüfus mübadeleleri örneğinde olduğu gibi ‘yabancı’ diyemeyeceğimiz nüfus kategorilerinden oluşmaktadır. Son üç-dört yıldır Türkiye’ye yönelen Suriyeli nüfus akınında ise her ne kadar ‘kardeş’ veya ‘komşu’ sıfatları kullanılsa da ‘yabancı’ kategorisine girdiğini söyleyebileceğimiz bir kitle bulunmaktadır. Çok kısa bir sürede sayıları resmi rakamlara göre iki milyon civarında bulunan bu kesim, medyaya yansıdığı kadarıyla birçok başka sorunun yanı sıra bu bildirinin asıl konusu olan bir tema olan işsizliğin de sıklıkla bir sebebi olarak ele alınmaktadır. Haber bültenleri her daim bu kesimin ‘başlattığı’ kavgalardan, huzursuzluklardan bahsetmektedir.

Bu bildiri de öncelikle insanlık tarihinde başkalarını suçlamanın kısa bir geçmişi ve bu suçlamanın modern dönemde aldığı şekle, özellikle de sosyolog Zygmunt Bauman’ın açıklamalarına başvurarak, odaklanacağım. Daha sonra ise günümüzün en geniş güvencesiz kesimini oluşturan göçmen kategorisini ele alacağım ve Türkiye’ye gelen Suriyelilerin çalışma hayatındaki konumlarını yukarıda bahsedilen ‘günah keçisi’ olma niteliği ile ortaya koymaya çalışacağım. Tüm bunları yaparken hem medyadaki yansımalarından, hem bu alanda yapılmış alan araştırmalarının raporlarından yararlanacağım hem de mülakat ve gözlem ile veri toplayacağım. Bu çalışmanın temel amaçlarından birisi emek piyasasındaki eşitsizliklerin bir türünün nasıl gerekçelendirildiğini ortaya koymaya çalışmaktır.

I. GÜNAH KEÇİSİ

Charlie Campbell (2013: 15-16) günah keçisi uygulamalarını temelde hareketlerimizin sorumluluğunu kabul etmeme temelinde ele almaktadır. Yani insanın

hiçbir olumsuzluğun sorumluluğunu üstlenmemesi, varsa şayet suçunu kabul etmemesi kaçınılmaz olarak başka sorumlular bulmakla neticelenmektedir: “görünen o ki hiçbir şey bizim suçumuz değil. Her zaman suçladığımız gibi suçluyor; işler yolunda gitmediğinde azınlık ve marjinal grupları hedef gösteriyoruz.” Burada üzerinde durmamız gereken nokta “işlerin yolunda gitmediği” zamanlardır. Gerçekten de başkalarını suçlarken mutlaka kendi suçumuzu başkasına atıyor değilizdir, bahsedilen yolunda gitmeme krizi tamamen “dışarıdan” kaynaklanan bir kriz de olabilir. Ancak mutlaka olağan olmayan, beklenmeyen bir kriz, trajedi, felaket vb. gibi bir durum söz konusu olabilir (Girard, 2005: 17-31). Tüm bu durumlarda topluluk kendisini bu felaketten arındırmak ister ve bu durumdan birilerini sorumlu tutar veya şayet kendi kabahati (günahı) varsa da onu bu birilerine yükler. Sorumlu tutulanlar bir kişi, sosyal bir grup, bir nesne, bir hayvan vb. olabilir. Campbell (2013) çalışmasında, tüm bunlar ile ilgili çok sayıda örnek sunmaktadır.

Peki, bu kavramın kökeni nedir? Campbell (2013: 29-30) “günah keçisi” kavramının ilk kez William Tyndale’in 1530 tarihli İncil çevirisinde kullanıldığını öne sürmektedir. Kavram, İncil’in Levililer kitabında Yahudilerin Kefaret Günü’nden bir ritüel aktarılırken kullanılmıştır. Levililer’in 16. Bölümü’nde geçen olayın ilgili kısmı şu şekildedir (CA, 2015): (5) İsrail topluluğu günah sunusu olarak Harun’a iki teke, yakmalık sunu olarak bir koç verecek. (6) “Harun boğayı kendisi için günah sunusu olarak sunacak: Böylece kendisinin ve ailesinin günahlarını bağışlatacak. (7) Sonra iki tekeyi alıp RAB’bin huzuruna, Buluşma Çadırı’nın giriş bölümüne götürecektir. (8) İkisi üzerine kur’a çekecek. Biri RAB için, biri Azazel için. (9) Harun kur’ada RAB’be düşen tekeyi getirip günah sunusu olarak sunacak. (10) Azazel’e düşen tekeyi ise halkın günahlarını bağışlatmak için canlı olarak RAB’be sunacak. Onu çöle salıp Azazel’e gönderecek.

Bu keçilerden her ikisi de günah keçisidir ancak ilki günahların temsilcisidir ve kurban edilmesi insanlar tarafından bir kefarete ödeme hareketidir. İkincisi ise Yehova’nın en yüksek rahibi tarafından ‘İsrail’in tüm çocuklarının kötülükleri ve kötülüklerinden doğan günahları’ yüklenerek çöle gönderilmiştir. Bahsedilen bu tablo İngiliz ressam William Holman Hunt’un 1854-1856 yılları arasında tamamladığı ‘Günah Keçisi’ tablosunda resmedilmiştir. Burada keçi, boynuzuna bağlanmış kırmızı bir püskülle yapayalnız durmaktadır. Püskülün rengi güneşte solarken, günahların da affedileceğine inanılmıştı (Campbell 2013: 30).

Büyük felaketler yaşadıkça bu felaketlerden birilerini sorumlu tutma veya kötülükleri bu birilerine yüklemenin özellikle Avrupa tarihinde birçok örneği bulunmaktadır. Bu büyük felaketlerden en etkilisi on dördüncü yüzyılda Avrupa nüfusunun neredeyse üçte birine karşılık gelen yirmi milyondan fazla insanın ölümü ile neticelenen Büyük Veba Salgını’dır (History, 2015). Tam da bu dönemde yaşamış Fransız bir şair olan Guillaume de Machaut’un *Navarre Kralının Yargılanması* adlı şiirini ele alarak günah keçisi konusunu açıklamaya başlayan Girard (2005: 1-4), söz konusu dönemde bu ölümlerden bazılarını Yahudilerin

ve onların Hıristiyanlar arasındaki suç ortaklarının kötülüklerinin yol açmış olduğuna inanıldığını bu şiiri tahlil ederek göstermektedir. Bu büyük felaketten sorumlu tutuldukları için kıyımına uğrayan Yahudilerin anlatıldığı bölüm şu şekildedir:

*Fakat O ki yukarıda oturur ve her şeyi görür
Her şeyi yönetir ve her şeyi sağlar,
Kimsenin görmediği bu ihaneti gösterdi
Ve herkese bildirdi
Ki yitirdiler canlarını ve mallarını.
Çünkü bütün Yahudiler katledildi,
Kimileri asıldı, kimileri yakıldı,
Kimileri boğuldu, kimileri kesildi
Baltayla ya da kılıçla
Ve çok sayıda Hıristiyan da onlarla birlikte
Öldüler utanç içinde.*

Dolayısıyla vebadan ilk suçlananlar Yahudiler olmuş ve birçoğu, intikam peşindeki çeteler tarafından yok edilmiştir. Bunun dışında Müslümanlar ve cüzamlılar da sorumlu olarak görülmüştür.¹ Ancak Orta Çağ Avrupa tarihinde oldukça belirgin olan bir başka ‘sorumlu güruh’ cadılardır. Campbell’ın (2013: 85) yerinde tespitiyle, suçlanacak başka kimse kalmadığı için olacak ki cadı avı modası hızla köklendi ve cadılar, Katolik Kilisesi’nin kullanışlı günah kişileri listesine girmiş oldu. Erken modern dönem boyunca (kabaca 1450-1750 arası) çoğunluğu kadın olmak üzere binlerce kişi cadılık suçundan yargılanmış ve bunların yaklaşık yarısı genellikle yakılarak idam edilmiştir. Rakamlar oldukça muhtelifdir ancak Levack (2006), kayıtlar üzerinde yeni araştırmalar yapıldıkça soruşturma ve idam sayılarının azaldığını göstermektedir. Buna göre toplam yargılamaların 90 bin ve idamların da bunun yarısı kadar olduğu öne sürülmektedir (detaylar için bkz. Levack 2006, 21-24; Burns, 2001).

Son olarak bir suçlu bulma motivasyonunun hayvanlara hatta nesnelere kadar gittiğini de hatırlatalım. Giriş bölümünde Auk kuşundan bahsedilmişti. Campbell (2013), çalışmasında cezalandırılan başka hayvan örnekleri de sunmaktadır ancak burada son olarak cezalandırılan bir nesneden bahsedelim. Yıl, 1591; yer Rusya’nın Uglich şehridir. Şehir çanlarının çalmasıyla, kent sakinleri genç pren-

1 Günah keçisi olarak seçilenlerin (her zaman değil ama) genellikle hükmedilebilecek nitelikte olduğunu gösteren bir fabl, La Fontaine tarafından sunulmuştur. Üstelik masaldaki kriz de yine büyük vebadır. *Vebaya Tutulmuş Hayvanlar* adlı masalda bu büyük veba, hayvanlar arasında Tanrı’nın bir cezası olarak görülür ve kimin cezası çoksa onun kurban edilmesi gerektiğine hükmedilir. Sonuçta toplantıda her kes işlediği suçları itiraf eder ama her birisi gerekçelendirilerek aklanır. Ta ki eşek, papazın çayırından geçerken nefsine yenildiğini ve çayırdaki otlara bir dil attığını itiraf edince tüm bu belanın kaynağı da bulunmuş olunur ve neticede eşek ölümle cezalandırılır.

sin cesedini bulurlar. Bu ölümün sebebi halen çözülebilmemiş değildir ve tarihsel bir gizem olarak kalmaya devam etmektedir. Ancak çar, bu gizemi aydınlatmak için kente bir soruşturma kurulu gönderir. Soruşturma 200 vatandaşın cezalandırılması, küçük prensin yakınlarının hapsedilmesi ve çarıçenin bir manastıra gönderilmesiyle neticelenir. Ancak cezalandırılan biri daha vardır, bu da kente ölüm haberini veren şehrin çanıdır. Çan, kuleden indirilir ve kent sakinlerinin önünde kırbaçlanır, zili (dili) sökülür ve Sibiryaya Hanlığı'nın eski merkezi olan Tobolsk'a, üzerinde "Uglich'ten sürgün edilen kalpsiz şey" yazan bir evrakla sürgüne gönderilir. Çan, sürgünde 300 yıl geçirdikten sonra müzeye konulmuştur (RİC: 2015).

II. MODERNLİK VE YABANCILAR

Modernliğin dünya kavrayışı, doğayı tanımak, bilmek ve öngörülme her şeyi peşinen engellemek dolayısıyla da doğaya hükmetmek üzerinedir. Dolayısıyla bilinmeyen şeyler veya tanıdık olmayan gruplar, bir tehdit olarak görülmüş ve çoğunlukla da dışlama pratiklerine konu edilmişlerdir. Bu pratikler çoğunlukla yok etmeye kadar varabilen oldukça "kararlı" girişimler şeklinde olmuştur. Bu başlık altında modernlik ideolojisinin yabancılar kategorisini nasıl ele aldığını göstermeye çalışacak ve modernliğin bu yabancıları bir "günah keçisi" kavrayışını karşılaştıran motivasyonuna eğileceğim.

"Dostlar var, düşmanlar var. Bir de *yabancılar*". Bu ifade, sosyolog Bauman'ın (2003: 74) modernliğin net kategoriler oluşturma motivasyonunun yabancılar tarafından nasıl da kırıldığını ifade etmektedir. Bauman (2003: 34), *Modernlik ve Müphemlik*'te uzun uzadıya modernliğin ve modern ulus devletlerin 'bahçecilik' hevesini anlatır:

Modern devlet bahçeci bir devletti. Benimsediği duruş bahçıvanlık duruşuydu. Nüfusun mevcut (yabani, terbiye edilmemiş) durumunu gayri meşru sayıp, var olan yeniden üretim ve özdengeleme mekanizmalarını elden çıkardı. Bunların yerine, değişimi, rasyonel tasarımın öngördüğü istikamete yönlendirmek amacıyla inşa edilen mekanizmaları yerleştirdi. Aklın yüksek ve sorgulanamaz otoritesince yönetildiği varsayılan bu tasarım, günün gerçekliğini değerlendirme ölçütlerini sundu. Bu ölçütlere göre nüfusu ikiye böldü: Beslenecek ve özenle çoğaltılacak faydalı bitkiler ve yok edilecek ya da kökünden sökülecek yabancı otlar. Bu ölçütlere göre, (bahçıvanın tasarımınca belirlenen) faydalı bitkilerin gereksinimleri el üstünde tutuldu, yabancı ot ilan edilenlerince yok sayıldı. Bu ölçütler, bu kategorilerin her ikisini de kendi eyleminin nesnelere olarak aldı, her ikisinin de kendilerini belirleme haklarını reddetti.

Bu bahçecilik pratiğinde modernliğin sunduğu net ayrımlar (faydalı otlar ve sökülmesi gerekenler) yabancı kategorisiyle ile bozulmaktadır. Çünkü "yabancı ne dost ne de düşmandır; belki de her ikisidir. Çünkü biz, gerçekte ne olduğ-

nu ve bunu bilmenin yolunu dahi bilmiyoruz” (Bauman, 2003: 77). Ulus devlet dostları yerliler olarak tanımlar ve sadece dostlara tanınan hakları, idaresindeki toprakların sakinlerine dağıtır. Yabancılar ise ‘damgalanır’ ve huzurumuz bozan, konforumuzu dağıtan bir kategori olarak karşımıza çıkar. Modernliğin bu bahçecilik motivasyonu tanımadığımız, vahşi otların ancak bulunmaları gerektiği yerlerde bulduklarında güzel olacaklarını ima eder. Yani Bauman’ın (2004: 68) benzetmesiyle bu otlar, bir ormandaysalar doğanın eşsiz bir türüdür ancak bizim bahçemizdeyse tasarımıımızı, düzenimizi bozan zararlı bir ota dönüşür. Tıpkı, mutfaktaki tabağımızda bayıldığımız bir yemeğin yatak odamızdaki yastıkların üzerine saçılmış halinin tiksinti vermesi gibi.

Bauman (2004: 47-64), “biz ve onlar” ayırımını tahlil ettiği yazısında biz kategorisini iki halkada inceler. Bunlardan ilki, birinci iç grup diyebileceğimiz aile benzeri gruplardır. Bu gruplar, kişiye güvenlik anlamında geniş bir konfor sunar. ² İkinci iç grup kategorisi ise sınıf, toplumsal cinsiyet veya millet gibi daha geniş kategorileri ima eder. Burada grup büyümüştür ve bir “biz” kategorisi mevcuttur ancak birinci iç grup gibi güven sağlama niteliği kendinden menkul değildir ve bu grupları oluşturanlar arasında derin çıkar çatışmaları bulunuyor olabilir. Ancak bu farklılıklar “biz” imgesiyle kapatılmaya çalışılır. Dolayısıyla bu ikinci iç grup kategorileri genellikle yüz yüze ilişkiler gibi yapıştırıcılardan yoksundurlar ve bunlar kendiliğinden iç grup haline gelemeyenler, ancak bu hale getirilmeleri gerekir. Dolayısıyla bu önemli yapıştırıcıdan yoksun olan büyük ölçekli bir cemaatin birliği inançlara ve duygulara yapılan sürekli çağrılarla ayakta tutulmaya çalışılır. Önemli bir husus şudur: “Eğer düşünülen iç grupta dayanışmanın kurulması bir dış gruba karşı düşmanlığın vazedilmesi ve uygulanması eşliğinde yürütülmüyorsa, büyük ölçekli bir iç gruba sadakat aşılama yönünde hiçbir çabanın başarı şansı yoktur” (s. 57). Bu husus da zorunlu olarak bir önyargı doğurur. Çünkü ‘öteki’ varlığı icabı, konumlandırılış biçimiyle kötüdür, tehlikelidir, huzur kaçırıcıdır, tehditkârdır. Bu kuşku ve saldırganlık da daha sonra kendisiyle de ilerletilecek bir önyargıya sebep olur. Bu önyargı, dışarıdakilere karşı çifte standartlar geliştirmemize yol açar. Öyle ki iç gruptakilerin kendileri için doğal bir hak olarak gördüğü şeyler, dış gruptakiler için bir lütufa ve iyiliğe dönüşür. Yine iç grup üyelerinin dış grup üyelerine karşı yaptığı kötülükler ahlaki olarak sorunlu görülmezken, dış grup üyelerinin gerçekleştirdiği çok daha az zararlı eylemlerin şiddetle mahkûm edilmesi beklenir.

Bauman’ın bu analizi, Suriyeli göçmenlerle ilgili basına yansıyan birçok haberde karşılığını bulmuştur. Söz konusu bu göçmenlerin birçok eylemi iç gruptakiler tarafından huzur bozucu, tehdit edici eylemler olarak ele alınmıştır. Bauman (2004: 60), analizinin devamında Norbert Elias’ın yerleşikler ve dışarılıklar teorisine atıfta bulunarak, iç gruptakilerin yerleşimlerinin uzun süreliğine dayanarak da önyargı üretimine değinmektedir. Buna göre içeridekiler, uzun süreli

2 Bir cemaatin bireye sunduğu güvenlik konforu ve bunun karşılığında bireyin ödemek durumunda olduğu bedel ile ilgili daha kapsamlı bir analiz için bkz.: Bauman, 2001.

yerleşimleri nedeniyle de kazanmış oldukları haklara sığınır (çünkü “burası bizim atalarımızın toprağıdır”). Dolayısıyla dışarıklar (veya diğerleri / ötekiler) sadece yabancı ve farklı olmakla kalmazlar, orada olmaya hak kazanmamış “istilacılar” ve işgalciler olarak da görülürler.

Bu çalışmanın odağı ile doğrudan ilgili olduğu için “biz ve onlar” ayrımı ile ilgili Bauman’ın analizini biraz uzatma pahasına Amerikalı Antropolog Gregory Bateson’un *schismogenesis* kavramından da bahsetmemiz gerekiyor. Bu kavram, düşman tutumların adeta düşman davranışını teşvik ederek kendi gerekçesini sağlaması şeklinde ilerleyen bir etki-tepki zincirini ima eder. Bu analizde temelde iki tür schismogenesis bulunmaktadır. Bunlardan ilki simetrik schismogenesis’tir. Burada her iki taraf da karşısında gördüğü güç belirtilerine tepki gösterir. Sonuç ilişkinin kopmasıdır. İkincisi tamamlayıcı schismogenesis’tir. Burada ise taraflardan birisi karşı tarafın güç tezahürüyle karşılaşınca direncini azaltır, direncin azalmasıyla öteki tarafın güç gösterisindeki kararlılık artar. Burada da sonuç aynıdır: ilişkinin kopması (tahakküme uğrayan taraf bir noktadan sonra ya isyan eder ya da oradan ayrılır). Ancak bu iki temel seçenek dışında bir seçenek daha bulunur, bu da karşılıklıdır. Burada tekil etkileşim örnekleri asimetrik olsa da uzun vadede tarafların eylemleri bir birini dengeler ve böylece ilişki eşitlenir: “Kısaca, karşılıklı tarafların her birinin öteki tarafın ihtiyacı olan bir şeyi karşıladığı (örneğin ancak hor görülen ve ayırımı tabi tutulan azınlık, çoğunluk üyelerinin kaçındığı, feci halde ihtiyaç duyulan ama gelecek vaat etmeyen işleri yapmaya hazır olabilir) bir ilişkidir. Öteki tarafın hizmetlerine bağımlılık partnerlerden her birinin verdikleri karşılığında aşırı ödüller talep etmesini engeller” (Bauman: 2004: 64).

Konuyla ilgili Bauman’dan ödünç alacağımız son bir kavram çifti, göçmenlerin durumunu analiz etmede bizlere yardımcı olacaktır: turistler ve aylaklar (2006: 89-116). ‘*Küreselleşme*’yi incelediği çalışmasında Bauman, bu kavram çiftini küre üzerindeki hareketliliğin iki farklı ve eşitsiz türünü tanımlamak için kullanmaktadır. Bu analize göre toplumu oluşturan iki katman (yukarı ve aşağı) arasındaki ayrım, bu katmanların mensuplarının hareketlilik kabiliyetleri ve bulunmak istedikleri yerleri seçme özgürlükleridir. Buna göre yukarıdakiler, küre üzerinde gitmek istedikleri yerleri serbestçe seçebilir, bulunmak istedikleri yerlerde bulunmak istedikleri zamanda bulunabilirler. Bunlar için ulusal sınırların pek bir anlamı (daha doğrusu sınır diye bir şey) yoktur ve dünya gerçekten de küçük bir köydür. Aşağıdakiler ise kendilerine bırakılsa belki de hiç hareket etmeyeceklerdir (zaten buna donanımları da yoktur, yani tüketebilecekleri kaynakları yoktur). Buna rağmen sürekli yer değiştirmek zorunda kalmışlardır. Yola çıktıklarında ise gidecekleri yer genellikle kendi tercihleri değil, en uygun seçenektir. Bu grupların ilki turistler, ikincisi ise aylaklardır. Aylaklar için dünya çok büyüktür, turistler için görünmeyen sınırlar onlar için aşılamaz engellere dönüşmüştür. Bunun için de genellikle sınırdan kaçak bir biçimde geçmeye çalışırlar.

Burada kısa bir geçiş ile modernliğin dünya kavrayışı ile günah keçisi kavramının bir biriyle nasıl kesiştiğine dair bir bağlantı sunacak olursak, daha çok modern öncesi dünyanın bir kavramıymış gibi duran günah keçisi kavramının ima ettiklerinin bir benzerinin modernliğin dünya kavrayışında da karşımıza çıktığını söyleyebiliriz. Şöyle ki, kötülüklerin, fenalıkların ve krizlerin sebeplerinin boyunlarına yüklendiği özneler olarak günah keçilerinin yerine modern dünyada kendi zevkimize göre döşediğimiz bahçemizin görüntüsünü bozan, düzenini ihlal eden başka kategoriler almışlardır. Örneğin bunlar bazen yabancılar bazen de aylaklardır veya zaten her iki kategori de aynı grubu tanımlıyordur. Bauman, bu durumu içinden çıkılmaz bir çelişki olarak sunuyor:

Aç olanın yiyeceğin bol olduğu yere gitme arzusu rasyonel insandan beklenen doğal bir şeydir; bu insanların arzuları yönünde hareket etmelerine izin vermek de, vicdanın haklı göreceği bir şey, alınacak ahlaki bir tutumdur. İnkâr edilemez rasyonelliği ve etik doğruluğu yüzündendir ki rasyonel ve etik değerlere sahip çıkan dünya, aç ve yoksulların kitleler halinde göç ihmalleri karşısında parmağını oynatmadan çaresiz bekliyor: Aç ve yoksulun yiyeceğin bol olduğu yere gitme hakkını suçluluk duymadan elinden almak çok zor; göç etmeye karar vermelerinin, kendileri açısından mantıksız olduğunu kanıtlayan inandırıcı rasyonel argümanlar ortaya atmak ise hemen hemen imkânsız. Bu gerçekten tüyler ürpertici bir meydan okuyuştur: Hareket özgürlüğü hakkından, küreselleşen dünyanın en büyük başarısı ve artan refahının teminatı olarak övgüyle söz edenler, aynı hareket özgürlüğü hakkını başkalarından esirgemek ihtiyacı duymaktadır (2006: 88).

Öyleyse düzenimizi bozan bu ‘yabancılar’ın keyfimizi kaçırmalarının sebebi daha mikro / kişisel psikolojik unsurlarda arayabilir miyiz? Bu sorunun cevabı elbette bu çalışmanın kapsamında değildir. Ancak yine de birkaç notaya işaret ederek, burada incelenen konuyu ele alırken bu sorunun elimizin bir köşesinde durması gerektiğini ileri süreceğim. Bunlardan ilki Sigmund Freud’un (2009: 68-9) ‘komşunu kendin gibi sev’ düsturu ile ilgili öne sürdükleridir. Freud burada komşumuzu kendimiz gibi sevmemiz gerektiğine yönelik birçok dini öğretiler ve kültürde bulunan buyruğun temelini insanın doğasında bulunan kötülüğe bağlar: “insanın gözünde komşusu yalnızca olası bir yardımcı ve cinsel nesne değil, aynı zamanda saldırganlığını onun üzerinde tatmin edebileceği, işgücünü karşılığını vermeksizin sömürebileceği, rızası olmaksızın cinsel açıdan kullanabileceği, malını ele geçirebileceği, aşağılayabileceği, acı verebileceği, işkence edebileceği ve öldürebileceği birisidir. *Homo homini lupus*; yaşamın ve tarihin bütün deneyimlerinden sonra, kim bu söze karşı çıkacak cesareti gösterebilir ki?” Bizler, hanemize en yakın bulunan insanlara sevgi göstererek hem onlardan da aynı sevgiyi bekleriz hem de bu karşılıklı iyi niyet gösterileri ile tehlikeden uzak, güvenli bir yaşam alanı kurma girişiminde bulunmuş oluruz. Dolayısıyla Freud, Marksist sınıfsız toplum tahayyülünün de beklenen huzuru ‘kendinden’ getirmeyeceğini öne sürer.

Benzer bir açıklamayı (burada daha psiko-sosyal bir boyut var artık) Hannah Arendt (2012) de ‘kötülüğün sıradanlığı’ ile sergiler. Nazilerin yapmış oldukları kıyımın sadece bir figürün planlı eylemleri olarak anlaşılamayacağını öne süren Arendt, bu eylemlerin düşüncesizlikten geldiğini öne sürüyordu. Zira Adolf Eichmann, kendisine verilen belirli görevleri yapan ‘sıradan’ biriydi ve ‘sıradan’ bir şeyler yapıyordu.³ Söz konusu yargılamaların bitiminden çok kısa bir süre sonra kişilerin otoriteye karşı nasıl boyun eğdiğini gösteren meşhur Milgram Deneyle yapılmıştır (Milgram, 2010). Bu yaklaşımın aynısı, Nürnberg yargılamalarını konu edinen 2008 tarihli *The Reader* [*Okuyucu*] filminde de işlenmektedir. Burada da bir kiliseye sığınanların diri diri yakılması suçundan yargılanan ‘sıradan’ bir kadın gardiyanın hikâyesi anlatılır. Film gerçekten de son derece ‘normal’ bir insan portresi sunmaktadır, söz konusu fail ise mahkemede sadece verilen talimatlara uyduğunu anlatıyordu (bilgi için bkz. IMDb, 2015a). Kötülüğün sıradanlığı ile ilgili değinilmesi gereken bir başka etkileyici sinema filmi, 2003 tarihli *Dogville*’dir. Film, insanın doğasını sorgulatan önemli bir hikaye sunar. Kötü adamların elinden kaçan bir kadın, bir kasabaya sığınır ve orada insanlar kendisini güvende hissedecek bir karşılama sunarlar. Ancak hikaye ilerledikçe, ‘sıradan’ insanların eylemleri, izleyicinin burada tartışılan kötülük meselesi üzerinde düşünmeye zorlar. Son olarak bu hususu bir edebiyat eseriyle oldukça çarpıcı bir biçimde bizlere tekrar hatırlatan İhsan Oktay Anar’ın (2014) *Galiz Kahraman*’ını hatırlatmamız gerekiyor. *Dogville*’in izleyicisine yaptığını bu kez *Galiz Kahraman*, okuyucusuna yapmaktadır. Bir anti kahraman diyebileceğimiz İdris Amil Hazretleri, kitap boyunca okuyucunun ‘normal’ olarak kabul edemeyeceği her türlü galizliği yapar ancak en sonda Anar, aslında İdris Amil’in tüm insanlığın ortalaması olduğunu gösteren bir son ile okuyucuyu kendisine yönlendirir.

İnsan doğası ile ilgili bir tartışmaya girmeden yine de insan doğasına dair bazı argümanları burada sıralama sebebimiz, Suriyeli göçmenlerle ilgili başlarda takdim edilen ‘misafirlik’ söyleminin yer yer nefrete dönüşünü tartışırken bu argümanları zihnimizin bir tarafında tutmanın bize sunacağı bazı açılımlardır. Yani başka bir çalışmanın konusu olabilecek ‘kötülük’ meselesini ele almamız, yukarıdaki argümanları tartışmasız kabul ettiğimiz anlamına gelmediği gibi, bu açılımları görmezden gelmenin de meseleye kapsamlı bir bakış atma fırsatını elimizden alacağını düşünüyor olmamızdır.

III. SURİYELİ ETKİSİ Mİ?

John W. Budd (2011), çalışma düşüncesini incelediği çalışmasında, çalışmayı on farklı tema altında ele alarak inceler. Bu temalardan birisi de ‘bir meta olarak’ çalışma kavrayışıdır. Bu kavramlaştırma altında temelde klasik iktisat ile

3 Kudüs’teki yargılamada Eichmann’ın avukatı ilginç bir biçimde onun bir günah keçisi olarak seçildiğini öne sürüyordu (Arendt, 2012: 291).

neoklasik iktisadın emeği nasıl metalaştırdığını veya çalışmayı nasıl tıpkı öteki üretim faktörleri gibi bir meta olarak ele aldığını tartışmaktadır. Bilindiği gibi bu perspektif, emeği de tıpkı başka faktörler gibi arz ve talep yasaları ile açıklar ve bu iki değişkenin kesiştikleri yeri de denge fiyat (ücret) olarak kabul eder. Burada tamamen bir piyasa adaleti işlemekte ve adil bir durum söz konusudur. Bilindiği gibi ana akım çalışma ekonomisinin temelinde bu yasaya göre emek arzı arttıkça fiyatı azalır, tersi durumda ise yani emek arzı düştüğünde ise fiyat yani ücret düzeyi artar.

Dolayısıyla Suriyelilerin Türkiye emek piyasasındaki konumları ile ilgili yapılacak bir analizde öncelikle birkaç hususa bakmak gerekiyor. Bu hususlardan birisi Türkiye’de bulunan Suriyelilerin sayısının ne kadar olduğu ile ilgilidir. Elbette bu sorunun kesin doğru bir yanıtından bahsetmek mümkün değildir. Çünkü hem Suriye’deki iç savaşın başlamasından bu yana Türkiye’ye yönelik nüfus akınları bazen çok daha kitlesel olsa da sürekli bir biçimde devam etmekte hem de asıl önemlisi bu nüfus girişlerinin tümünün kayıtlı olarak yapılmamış olması bizi kesin bir doğru rakam telaffuz etmekten alıkoymaktadır. ORSAM ve TESEV’in ortak hazırladıkları rapora göre “Kasım 2014 itibarıyla Türkiye’de resmi rakamlara göre 1.6, resmi olmayan rakamlara göre 2 milyon civarında Suriyeli göçmen yaşamaktadır. Bu sayılar Türkiye’nin resmi rakamlara göre nüfusunun %2.1’i, resmi olmayan rakamlara göre de %2.5’i oranında Suriyeli ağırladığı anlamına gelmektedir (ORSAM ve TESEV, 2015: 7).⁴ Ancak bu rakamın daha da üstünde bulunan resmi olmayan rakamları da hatırlamakta fayda var. Hangi kaynağı ele alırsak alalım, her halükarda çok kısa bir sürede Türkiye’ye yoğun bir nüfus akını olduğu kesin. İkinci husus, bu nüfusun emek piyasasındaki beklentileri ile ilgilidir. AFAD’ın (2013) kamplarda kalan Suriye’ler ile ilgili yaptığı alan araştırmasına göre Suriyelerin %80’i bir işte çalışmak istemektedir. Kamplarda kalanlardan çok daha fazlasının değişik kentlere dağıldığını düşündüğümüzde, emek piyasasına yoğun bir giriş olduğunu söylemek mümkündür. Yukarıda bahsedilen klasik iktisadi analize göre bunun iki olası sonucundan bahsetmek mümkündür: Ücret düzeylerinin düşmesi ve işsizlik.

Nitekim TÜİK rakamlarına bakıldığında özellikle Suriye sınırına yakın kentlerdeki işsizlik rakamlarının üç yıllık kıyaslanması, bazı illerdeki işsizliğin dramatik bir biçimde arttığını gösteriyor. Burada bir hususunun altını çizmekte fayda var: TÜİK, il bazında en son 2013 yılının işsizlik rakamlarını yayınlamış durumda. 2013 sonrası veriler bulunmamaktadır. Dolayısıyla 2011, 2012 ve 2013 yılının işsizlik rakamlarına bakıldığında Şırnak, Batman, Siirt, Mardin, Şanlıurfa ve Diyarbakır gibi illerde işsizlik rakamlarının iki yılda 8-10 puan arasında bir artış kaydettiği görülmektedir. Ancak yine bu artış eğilimine uymayan Gaziantep ve Adıyaman gibi kentlerin bulunduğunu hemen eklemek gerekiyor, bu kentlerde işsizlik önemli ölçüde azalmış görünüyor (TÜİK, 2011; TÜİK, 2012; TÜİK, 2013). Ancak

4 Bu konuyla ilgili yayınlanmış diğer raporlar için bkz.: AFAD, 2013; AI, 2015; ORSAM, 2014; SCPR, 2015; Erdoğan, 2014

yine de bu konuda yapılan birçok analiz ve haberde bu veriler, Suriyeli nüfusun bu sınıra yakın kentlerdeki işsizliği arttırmasına bir kanıt olarak kullanılmıştır.

Tablo: Seçilmiş Bazı İllerde İşsizlik Oranları

	2011	2012	2013	Fark
Adıyaman	16,1	15,8	9,1	-7,0
Ağrı	10,9	8,0	6,8	-4,1
Diyarbakır	8,6	7,3	18,7	10,1
Gaziantep	14,4	11,2	6,9	-7,5
Mardin	12,3	20,9	20,6	8,3
Siirt	11,8	20,0	20,5	8,7
Şanlıurfa	8,0	6,2	16,3	8,3
Batman	14,1	25,0	23,4	9,3
Şırnak	12,0	19,4	20,1	8,1
Kilis	12,6	10,4	7,7	-4,9

Kaynak: TÜİK, 2011, 2012, 2013'den derlenmiştir.

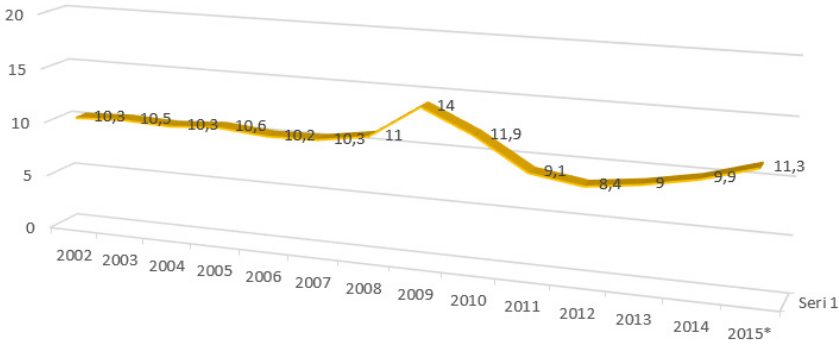
ORSAM'ın (2015) Suriyeli mültecilerin yoğun olarak buldukları sekiz ilde yaptığı araştırma, bu göç dalgasının bu kentlerdeki etkilerini ele almaktadır. Bu çalışma bağlamında önem taşıyan ekonomik etkilere bakıldığında, rapora göre bütün kentlerdeki ilk ekonomik etki, bu göç dalgasının kiralarda yapmış olduğu artış olmuştur. Bu husus, ev sahipleri açısından bir fırsat ancak kiracılar için sıkıntı anlamına gelmektedir. Aynı şey, temel tüketim mallarının genel fiyatlarının artışı için de söz konusu. Dolayısıyla rapor, Gaziantep ve Kilis gibi illerde enflasyon oranının Türkiye ortalaması üzerinde olduğunu belirtiyor. Bizim buradaki çalışmamız açısından asıl önem taşıyan mesele ise bu göç dalgasının emek piyasasını nasıl etkilediğidir. Rapora göre, sınır illerinde işini kaybedenlerin %40 ile %100'ü arasında değişen oranlardaki bölümü "Suriyeliler nedeniyle işini kaybettiğine" inanmaktadır. Bu durum ise yerel halkın, Suriyelilerin iş fırsatlarını ellerinden aldıklarına yönelik bir tepki geliştirmeleri ile neticelenmektedir. Söz konusu raporun bu noktada sunduğu ifadeler, bu çalışmanın asıl teması için manidar bir tablo sunmaktadır. Şöyle ki: Yukarıda TÜİK rakamlarının da gösterdiği gibi bazı illerde işsizlik rakamları azalmış durumda. Rapor, bu durumu bazı illerde işgücüne ihtiyacın ortaya çıkışı olarak ele almış ve iki farklı görüşün bulunduğunu öne sürmüştür. Bunlardan birisi iş dünyasının görüşüdür ve göç literatüründeki 'ikili emek piyasası' kuramını hatırlatmaktadır. Buna göre yerel halkın çalışmak istemediği işler bulunmakta (Rapor bunları tarım ve fabrikalar olarak ifade etmiş) ve bu alanlarda bir işgücü açığı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Suriyelilerin yaptığı şey, yerel halkın iş fırsatlarını elinden almak değil, tersine vasıfsız işgücü gerektiren iş kollarındaki açığı kapatmak olmuştur. Bu görüşün işverenlerin görüşü olduğunu unutmadan yerel halkın görüşlerini ak-

taran rapor, bu görüşe hâkim olan bakışın kendilerinin işten çıkartılıp yerlerine Suriyelilerin alındığına yöneliktir. Rapor, burada hem bir gerçeklik hem de bir algı boyutu bulunduğunu vurgulamakta ve yerel işçilerin farklı nedenlerle işlerini kaybetmeler bile bunun sığınmacılar nedeniyle gerçekleştiğine dair bir algıya sahip olduklarını belirtmektedir.

Burada emek piyasasına çok sayıda girişin hiçbir etkisinin olmayacağı gibi bir sonuç çıkartmaya çalışmıyoruz, ancak mevcut tablonun tüm sorumluluğunu veya sebebini bu tek değişkene bağlamaya yönelik bir algının bulunduğunu ve bunun da meseleyi kavramaya yardımcı olmak bir yana onu yanlış yorumlamaya sebep olabileceğini anlatmak istiyoruz. Aşağıdaki şekil Türkiye’de 2002’den bu güne yıllık işsizlik rakamlarını gösteriyor. Bu şekil, kabaca son on iki - on üç yılda işsizlik seviyesinin belli bir bantta seyrettiğini gösteriyor. İşsizliğin en fazla yükseldiği dönemin küresel finans krizine denk gelmesi, buradaki yüksek işsizliği bu krizle ilişkilendirebileceğimizi gösteriyor. Suriyelilerin Türkiye’ye gelmeye başladıkları yıl olan 2011 yılında işsizlik seviyesinin azaldığını, sonraki yılda ise oranın dip yaptığını görüyoruz. Dolayısıyla aslında Türkiye’de hem Dünya ortalamasının hem de OECD ortalamasının üstünde bir işsizliğin bulunduğunu ve bunun doğrudan son dört beş yılda ortaya çıkan bir durum olmadığını hatırlamamız gerekiyor.

Şekil: Türkiye’de yıllar itibariyle işsizlik oranları

Türkiye’de İşsizlik Oranları
2002-2015*

Kaynak: Yar, 2015

IV. TÜM MUSİBETLERİN SEBEBİ SURIYELİLER GERİ GİTSİN!

Ekşi Sözlük’te bir yazar (hot potato) ‘Suriyeli İşçi’ başlığı altına şöyle bir giri (entry) yazmış: “normalde son derece medeni ve kibar insanlardan oluşan ülkemizde olan biten tüm şiddetin, kanunsuzluğun sebebi”⁷⁵. Yukarıda işsizlik bağla-

5 Link: <https://eksisozluk.com/entry/38254597>

mında sunmaya çalıştığımız algı, yaklaşık olarak bu ifadenin içindeki eleştirinin hedefine denk gelmektedir. Aslında Suriyeliler ile ilgili ‘bilinç’li olarak söylenen, yazılan, çizilen çoğu yorumda sahiplenici, yardım edici, himaye edici bir perspektif sunulsa da basına yansıyan bazı haberlerin içindeki ‘yerli’ aktörlerin demeçleri, bu haberlerin altındaki yorumlar ve bazı araştırma raporları bizlere ‘bilinç dışı’ nı da göstermektedir. Örneğin bu kaynaklardan birisi olarak gösterebileceğimiz Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi’nin yayınladığı raporda (Erdoğan, 2014) bu bağlamda oldukça önemli veriler sunulmaktadır. Raporun gösterdiği önemli bulgulardan birisi Suriyelilerin gerçekten de ‘günah keçisi’ olarak algılandıkları hususudur (s. 22): “Yerel düzeyde Suriyelilerin hırsızlık, fuhuş, gasp, kamu malına zarar verme vb suçlarla ilişkilendirilmesi oldukça yaygındır. Oysa yapılan bütün çalışmalarda Suriyelilerin suç karışma oranlarının yerel halkın suç oranlarından çok daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Buna rağmen algı abartılı biçimde olumsuzdur.” Raporun işaret ettiği bir başka husus ise yine ‘bilinç’ düzeyinde sergilenen ‘Suriyeli kardeş’ yaklaşımının çok da işlemediği yönündedir (s. 23): “Kültürel farklılığa vurgu yapan, ötekileştiren ve Suriyelilerin varlığını ‘sorun’ olarak niteleyen insanların sayısı son derece yüksektir. ‘Suriyeli kardeşlerimiz’ yaklaşımı toplumda çok yaygın gözlenmemiştir”. Raporun vurguladığı önemli ayrıntılardan birisi ise özellikle bu göç dalgasının ilk aşamalarında çok fazla tekrarlanan misafirlik vurgusunun aslında bir sınırlamaya işaret ettiğine yönelik tespittir (s. 23): “Suriyelilerin ‘misafir’ olduğu ve bu anlamda uyum göstermek zorunluluğu içinde buldukları vurgusu sıklıkla tekrarlanmıştır. Burada ‘misafirlik’ kavramının büyük ölçüde bir ‘sınırlama’ kavramı olarak dile getirildiği gözlenmiştir.”

Bu hususlar Suriyelilere yönelik oldukça olumsuz bir algının işlemekte olduğunu göstermektedir. Peki, emek piyasasındaki konumları ile ilgili algılar ne durumda? Aynı rapora göre Suriyelilerin yerli halkın elinden işlerini aldığına yönelik ifadeye katılanların oranı %56,1 iken bu oran sınırdaki illerde %68,9’a kadar yükselebilmektedir. Araştırmaya dâhil olanların (%47,4’ünün) Suriyelilerin çalışma hakları ile ilgili net olarak ‘reddiyeci’ bir tavır takındıkları belirtilmekte ve ancak belirli sınırlamalar içinde bu insanların çalışmalarının kabul edilebilir olduğu ifade edilmektedir (s. 32): “Suriyelilerin her türlü işte her zaman çalışmasına izin verilmesini talep edenlerin oranı sadece %5,4 olarak tespit edilmiştir.” Ayrıca Suriyelilerin buldukları yerlerde şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarına inananların oranı, sınır bölgelerinde daha fazla olmak üzere genel ortalama %62,3’tür. Tüm bunlardan, Suriyelilerin Türkiye’de kalmalarının büyük bir sorun olarak görüldüğü ortaya çıkmaktadır. Nitekim doğrudan böyle görenlerin oranı %76,5’tir (bölge illerinde bu oran %81,7). Dolayısıyla en iyi ihtimalle bu insanların kampalarda kalması daha yerinde olacaktır diyenlerin oranı %72,6’dır (bölge illerinde %80,2) (s. 37-8). Bu husus yukarıda bahsedilen yabancıların ‘gri’ oluşlarının, yerlilerde meydana getirdiği endişeyi de gösteriyor. Çünkü bu insanların ‘dost’

mu ‘düşman’ mı olduklarına karar veremiyoruz. Bir yandan ‘bilinç’li bir misafirlik söylemine başvuruyoruz ancak öte yandan da mümkünse onları, aynı kamusal alanları paylaşmayacağımız kamplarda tutmanın daha güvenli olacağını düşünüyoruz.

Burada kısaca özetlemeye çalıştığımız bu perspektifin izlerini bir çok haberde, yorumda, analizde görmek mümkündür. Örneğin Suriyelilerin işsizliği artırdığına yönelik yukarıda da belirtildiği gibi yaygın bir kanı hem ulusal çapta dillendirilmekte hem de yerel medya kanallarında kolaylıkla görülebilmektedir (örneğin Mersin için bkz.: Mİ, 2015; Kocaeli için bkz. KM, 2015, Hatay için bkz.: GO, 2015, Gaziantep için bkz.: Ballı, 2015). Öte yandan bazı sendika temsilcileri de yine bu göç dalgasını toplu pazarlıklarda işçi kesiminin elini zayıflatan bir etken olarak ele almaktadır (Genç, 2014).

V. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma kapsamında yapılan sınırlı mülakatlar ve yine bu çerçevede yapılan gözlemler, aslında meselenin ilk bakışta görülenden çok daha karmaşık olduğunu gösteriyor. 2015 yılının Temmuz ayında Şanlıurfa’da yapılan gözlem ve mülakatlar ⁶ sonucu şu sonuçları (elbette daha detaylı ve sistematik olarak incelemek üzere) ortaya koymak mümkündür:

Öncelikle belirli söylemlerin fiili durumlar karşısında geçersiz kaldığını belirtmek gerekiyor. Tıpkı kabul edilebilirlikleri güçlü söylemlerin teorik olarak paylaşılma eğiliminin yüksek olması ancak bu söylemlerin fiili durumlar karşısında ‘ama’larla geçersiz kılınması örneklerinde olduğu gibi. Örneğin medyada (gazeteler, tv.ler vb.) neredeyse herkesin savunduğu bazı değerlerin (mesela eşitlik, hakkaniyet, adalet, insan hakları, demokrasi gibi herkesin içeriğini farklı yorumlayabildiği bazı üst başlıkların işaret ettiği bazı değerler) fiili durumlar söz konusu olduğunda (örneğin kadın ve erkek eşitliği, gayri Müslimlerin bazı temel hakları, bazı trajik olaylarda tarihin yorumlanması vb.) bu üst başlıkların neredeyse hiçbir şey ifade etmediğini görmek oldukça kolaydır. Bunun bir örneğini bu çalışmanın odağındaki tema için görmek de mümkündür. Örneğin ilkesel olarak yolda, darda, zorda kalmışlara yardım etmek oldukça yaygın bir kabul iken (hem de temelinin örneğin İslam tarihinde muhacir-ensar ilişkisinin sıklıkla hatırlatılarak güçlendirildiği kültürel bir habitus mevcutken), bu zorda kalmışlarla gerçekten de karşı karşıya kalmak belirtilen bu ilkenin, belki de çoğunluk-

432

6 Zaman kısıtı nedeniyle görüşme sayısı sınırlıdır. Bu çerçevede Suriyelilerin istihdamı konusunda faaliyette bulunan ve Urfa’da faaliyet gösteren Rızk İstihdam ofisinin bir yetkilisi, bir Suriyeli çalışan, iki Suriyeli aile (konuşma ailenin ‘reis’i olan erkeklerle yapılmıştır) ve Urfa AFAD’dan iki görevliyle mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Söz konusu ailelerle yapılan mülakat tamamen (yapılandırılmamış) doğal bir şekilde gerçekleştirilmiş, diğer mülakatlar ise yapılan mülakatın bir araştırma için yapıldığı görüşülenlere ifade edilerek yarı yapılandırılmış bir biçimde yapılmıştır.

la farkında olmaksızın ihlal edildiğini söylemek mümkündür. Gerçekten de ilk Suriyeli göçünün gerçekleştiği zamanlarda bu insanların çoğunlukla ‘misafir’ olarak konumlandırıldığını gördük. Ancak misafirlik süresi uzayınca, misafire de başka türlü davranılmaya başlandı. Artık bu misafir nitelemesi fazla kullanılmamakta ve bu araştırma kapsamında tanık olduğum birçok konuşmada, Suriyeli imgesi olgusal bir karşılığı olmasa bile olumsuz birçok davranışın, olayın faili olarak ele alınmaktadır.

Suriyeli bu yabancılarla ilk karşılaşmanın, bilinmeyen gizemli aktörlerle karşılaşmanın verdiği huzursuzluğu bir görüşmeci açık bir biçimde ifade etti. Buna göre ilk yerleşilen yerde insanlar kendilerine karşı oldukça temkinli davranmış (çünkü insanlar kendi aralarında Suriyelilerle ilgili çok sayıda suç hikayesi anlatmaktadır) ancak diyalog / kontak ilerledikçe tüm şüpheler dağılmıştır.

Yine yapılan görüşmelerde, tarımsal işlerde çalışan Suriyelilerin hak ettikleri ücretleri zamanında alamamalarının (bazen alacaklarını hiçbir zaman alamamaları da şaşırtıcı bir durum değil) önemli hususlardan birisi olduğu görülmüştür.⁷ Anlatılan birkaç vakada, Suriyelilerin maruz kaldıkları hakaretler ise ayırmacılığın ileri aşamalarına denk gelmektedir.

Ancak olay tamamen olumsuz örneklerin ortaya konmasıyla açıklanabilecek bir olay değildir, yukarıdaki karmaşıklık vurgusunun sebebi de budur. Bu göç dalgasının yaşandığı coğrafyada çok sayıda dini, siyasi ve etnik farklılıktan bahsetmek mümkündür. Dolayısıyla bir göçmenin etnik aidiyeti ve dünya görüşü, bazı durumlarda nasıl karşılandığını da belirleyebilmektedir. Dolayısıyla bu tür parametreler, bu kişilerin salt yabancılar olup olmadığını da kimi durumlarda belirleyebilmektedir.

KAYNAKÇA

- AFAD (2013) *Syrian Refugees in Turkey, 2013: Field Survey Results*, Ankara: AFAD.
- AI (2015) *Hardship, Hope and Resettlement: Refugees from Syria Tell Their Stories*, London: AI.
- Anar, İhsan Oktay (2014) *Galiz Kahraman*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arendt, Hannah (2012) *Kötülüğün Sıradanlığı: Adolf Eichmann Kudüs’te*, İstanbul: Metis Yayınları (çev. Özge Çelik).
- Ballı, Alper (2015) “Gaziantep: Suriyeliler ve İşsizlik Gündemiyle Seçim”, BBC Türkçe, 1 Haziran (http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/05/150531_gs2015_antep_secim_gundemi, Erişim Tarihi: 14.07.2015).

7 “İstanbul Serbest Muhasebeciler ve Mali Müşavirler Odası’nın (İSMMMO) hazırladığı bir rapora göre Türkiye’deki patronlar kaçak göçmen işçi çalıştırmak suretiyle ciddi kâr elde ediyor. Asgari ücretin bile altında ücretle çalıştırarak yılda 432 milyon, SGK primi ve vergi kaçırma sayesinde 1 milyar 60 milyon TL ekstra kazanç sağlanıyor” (Canefe, 2015: 22).

- Bauman, Zygmunt (2004) *Sosyolojik Düşünmek*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları (çev. Abdullah Yılmaz).
- Bauman, Zygmunt (2003) *Modernlik ve Müphemlik*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları (çev. İsmail Türkmen).
- Bauman, Zygmunt (2001) *Community: Seeking Safety in an Insecure World*, Cambridge: Polity Press.
- Budd, John W. (2011) *The Thought of Work*, NY: ILR Press.
- Burns, William E. (2001), *Witch Hunts in Europe and America: An Encyclopedia*, Westport: Greenwood.
- CA (2015) Levililer, Bölüm 16, Web: (<http://www.christiananswers.net/turkish/bible-tr/tr-lev16.html>, Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- Canefe, Nergis (2015) “Mülteciden Sığınmacıya, Başvurucudan Göçmen İşçiye Suriye’den Arafa Giden Yol”, *Birikim*, (311).
- Chambbell, Charlie (2013) *Günah Keçisi: Başkalarını Suçlamanın Tarihi*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları (çev. Gizem Kastamonulu).
- Erdoğan, Murat (2014) *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*, Kasım 2014, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.
- Freud, Sigmund (2009) *Uygarlığın Huzursuzluğu*, İstanbul: Metis Yayınları (çev. Haluk Barışcan).
- Genç, Fehim (2014) “Suriyeliye Çalışma İzni İşsizliği Artırır” Endişesi, *Milliyet*, 19 Kasım (<http://www.milliyet.com.tr/-suriyeliye-calisma-izni-issizligi/ekonomi/detay/1971607/default.htm>, Erişim Tarihi: 14.07.2014).
- Girard, René (2005) *Günah Keçisi*, İstanbul: Kanat Yayınları (çev. Işık Ergüden).
- GO –Gazete Olay-(2015) “Suriyeliler İşsizliği Arttırdı”, (<http://www.gazeteolay.com/hatay/suriyeliler-issizligi-artirdi-h32939.html>, Erişim Tarihi: 14.07.2015).
- History (2015) Black Death, (<http://www.history.com/topics/black-death>, Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- IMDb (2015) The Reader [Okuyucu], (http://www.imdb.com/title/tt0976051/?ref=fn_al_tt_1, Erişim Tarihi: 29.06.2015).
- KM –Kocaeli Manşet- (2015) “Zeytinoglu: İhracatı Arttıran Tek Kentiz”, Web erişimi: (http://www.mansetkocaeli.com/haber-58349_Ihracati-arttiran-tek-kentiz?mod=desktop, Erişim Tarihi: 14.07.2015).
- Levack, Brain P. (2006) *The Witch-hunt in Early Modern Europe*, Harlow: Pearson.
- Mİ –Mersin İstikbal- (2015) “Fikri Sağlar’dan Suriyeli Uyarısı”, (<http://www.mersinistikbal.net/siyaset/24197-fikri-saglar%E2%80%99dan-suriyeli-uyarisi.html>, Erişim Tarihi: 14.07.2015).
- Milgram, Stanley (2010) *Obedience to Authority: An Experimental View*, London: Pinter&Martin Ltd.

- ORSAM (2015) *Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme*, (196), Ankara: ORSAM.
- ORSAM (2014) *Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler*, (189), Ankara: ORSAM.
- ORSAM ve TESEV (2015) *Suriyeli Sığınmacılarına Türkiye'ye Etkileri*, (195), Ankara: ORSAM.
- RİC (2015) History, (<http://www.russia-ic.com/regions/2867/2872/history/>), Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- SCPR (2015) *Syria: Alienation and Violence – Impact of Syria Crisis Report 2014*, March 2015, Damascus: SCRP.
- TÜİK (2013) İl bazında temel işgücü göstergeleri, 2013, (<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>), Erişim Tarihi: 14.07.2014).
- TÜİK (2012) İl bazında temel işgücü göstergeleri, 2012, (<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>), Erişim Tarihi: 14.07.2014).
- TÜİK (2011) İl bazında temel işgücü göstergeleri, 2011, (<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>), Erişim Tarihi: 14.07.2014).
- Yar, Fatih (2015) “Türkiye’de İşsizlik Sorunu”, *Global: Politika ve Strateji*, (<http://globalpse.org/turkiyede-issizlik-sorunu-2002-2015/>), Erişim Tarihi: 14.07.2015).